

“O‘N SAKKIZGA KIRMAGAN KIM BOR?”: BEG‘UBORLIKDAN MAS‘ULIYAT SARI ILK QADAM

Panjiyeva Muxlisa Sayfulla qizi

Termiz davlat universiteti Fizika-matematika fakulteti

Matematika ta‘lim yo‘nalishi 1-bosqich talabasi

ANNOTATSIYA: Bu maqolada o‘zbek xalq yozuvchi Shukur Xolmirzayevning hammaning ko‘nglidan joy olgan “O‘n sakkizga kirmagan kim bor?” asari haqida fikr yuritamiz. Maqolada 18 yosh nafaqat sho‘xlik va beg‘ubor orzular davri, balki insonning katta hayotga qadam qo‘yadigan davri ekanligi haqida gap boradi. **Ushbu maqolaning boshqa maqolalardan ustunlik jihati shundaki,** unda asar shunchaki kitobdagi voqea sifatida emas, balki har bir yosh yigit-u qizlarning hayotida uchrashi mumkin bo‘lgan hayotiy sinovlar asosida tahlil qilingan. Maqola orqali yoshlikdagi beg‘uborlik qanday qilib asta-sekin mas‘uliyatga aylanishi kerakligini va bu yo‘lda adashib qolmaslik uchun nimalarga e‘tibor berish lozimligini tushunib olish mumkin.

KALIT SO‘ZLAR: Shukur Xolmirzayev, o‘n sakkiz yosh, yoshlik, bolalik, orzular, hayotiy sinov, mas‘uliyat, xato va saboq, shaxsning ulg‘ayishi, beg‘uborlik, ilk qadam, hayot haqiqati, kelajak yo‘li.

Inson umrining eng go‘zal va mas‘uliyatli onlari— bu beg‘ubor yoshlikdan katta hayotga qadam qo‘yiladigan 18 yosh davridir. Aynan shu yoshda shaxsiy qarashlar shakllanadi va hayotiy sinovlar boshlanadi. Taniqli o‘zbek xalq yozuvchi Shukur Xolmirzayevning “O‘n sakkizga kirmagan kim bor?” asari aynan mana shu o‘tish davrining murakkabliklarini mahorat bilan ochib bergan. Ushbu maqolada asar qahramonlari misolida yoshlikdagi orzularning haqiqiy hayot va mas‘uliyat bilan to‘qnashishi tahlil qilinadi. **Maqsadimiz**— asardagi ma‘naviy saboqlarni kelajak yoshlari hayoti bilan bog‘lash va ulg‘ayish ostonasidagi yigitlar-u qizlar uchun to‘g‘ri yo‘l ko‘rsatuvchi xulosalarni taqdim etishdir. Shukur Xolmirzayev o‘zining bu asari orqali kitobxonni inson umrining eng nozik onlariga sayohat qildiradi. Maqolamizning ushbu qismida biz muallifning qahramonni tanlashdagi mahoratini ko‘rib chiqamiz. O‘n sakkiz

yosh — bu shunchaki biologik yosh emas, balki bolalikning beg‘ubor orzulari va katta hayotning qat‘iy mas‘uliyati to‘qnashadigan chegara hududidir.¹

Asar voqealari Asqarning qishloqdan Toshkentga kelishi bilan boshlanadi. Bu safar Asqar uchun shunchaki o‘qishga kirish harakati emas, balki o‘zligini isbotlash, otasining va qishloqdoshlarining nigohidan uzoqda “erkin qush”ga aylanish xohishidir. Shukur Xolmirzayev Asqarning Toshkent ko‘chalaridagi ilk qadamlarini tasvirlar ekan, shahar muhitining qahramon ruhiyatiga ta‘sirini mahorat bilan chizadi. Toshkent - bu ulkan imkoniyatlar va shu bilan birga katta xatarlar maskani. Qishloqning sokin va hamma bir-birini taniydigan muhitidan so‘ng, shaharning shovqin-suroni va begonaligi asar qahramonimizni biroz dovdiratib qo‘yadi, ammo bu dovdirash uzoq davom etmaydi. Undagi yoshlik shijoati va “hamma narsani bilaman” degan ishonchi uni oldinga chorlaydi. U o‘zini juda aqlli, dunyoqarashi keng deb hisoblaydi, ammo hayotiy tajribasining yo‘qligi uni kutilmagan vaziyatlarga solib qo‘yadi.² Yozuvchi qahramonining har bir ichki kechinmalarini shunday ustalik bilan yozadiki, o‘quvchi go‘yo Asqarning yonida turgandek his qiladi. Asqarning universitet binosi oldidagi hayajoni, boshqa abituriyentlar bilan muloqoti, ularning orasidagi soxta va samimiy munosabatlarni kuzatishi uning ijtimoiy moslashuv jarayonini ko‘rsatadi. Shukur Xolmirzayev ushbu bo‘limda asarning asosiy qarama-qarshilik- orzu va haqiqiy hayot to‘qnashuvini ochib beradi. Asqar o‘zini talaba sifatida tasavvur qiladi, kelajakdagi muvaffaqiyatlarini xayolan chizadi, biroq tayyorgarlikdagi sustkashlik va chalg‘ishlar uni asosiy maqsadidan uzoqlashtiradi. Muallif bu orqali yoshlarga muhim dars beradi: maqsadga erishish uchun faqat orzu qilish yetarli emas, balki qat‘iy intizom va mehnat zarur. Asqarning yotoqxonadagi hayoti, u yerdagi turli xarakterli yigitlar bilan tanishuvi uning dunyoqarashini yanada kengaytiradi. Ba‘zilar faqat o‘yin-kulgi deb yashasa, boshqalar kitobdan bosh ko‘tarmaydi. Bu holat Asqarni ikkilantirib qo‘yadi: u qay biri to‘g‘ri ekanini va o‘zi kim bo‘lishini tushunishga harakat qiladi. Asqarning o‘n sakkiz yoshdagi psixologiyasi juda murakkab. Bir tomondan, u o‘zini katta erkakdek tutishni istaydi, mustaqil qarorlar qabul qilishga intiladi. Ikkinchi tomondan, u hali ham bolalarcha hislar asirida, uydagilarning sog‘inchi va moddiy yordamiga muhtoj. Mana

¹ **Shukur Xolmirzayev** – «O‘n sakkizga kirmagan kim bor» (Qissa va hikoyalar) – Toshkent: «Yangi asr avlodi», 2017.

² **Shukur Xolmirzayev** – «Tanlangan asarlar» (jildliklari).

shu “ikki olam orasidagi sarsonlik” asarning falsafiy o‘zagini tashkil qiladi.³ Yozuvchi Asqar orqali nafaqat bitta yigitning, balki o‘sha davrdagi barcha o‘smirlarning umumiy dardini ko‘rsatib bergan. 18 yoshli inson hayotida uchraydigan ilk jiddiy sinovlar — bu uning kelajakdagi irodasini shakllantiruvchi poydevordir. Asarning asosiy voqealari Asqarning poytaxtdagi talabalik ostonasidagi hayoti bilan chambarchas bog‘liq. Bu bosqichda Shukur Xolmirzayev qahramonni faqatgina kitob ko‘targan abituriyent emas, balki hayotning turli ranglarini ko‘ra boshlagan yosh yigit sifatida tasvirlaydi. Asqar Toshkentga kelib, yotoqxonaga joylashar ekan, u yerda o‘zi kabi o‘nlab, yuzlab “o‘n sakkiz yoshli” taqdirnlarni uchratadi. Har birining o‘z maqsadi, o‘z dunyosi bor. Muallif yotoqxonaga hayotini shunday tasvirlaydiki, bu shunchaki uxlab dam oladigan joy emas, balki yoshlarning dunyoqarashi va fe‘l-atvori shakllanadigan haqiqiy hayot maktabidir. Asqarning xonadoshlari va yangi do‘stlari bilan bo‘lgan muomalasi asardagi barcha voqealarni harakatga keltirib turadi. “Ba‘zi yoshlar o‘qishni muqaddas bilsa, boshqalari uchun shahar - bu ko‘ngilxushlik va mas‘uliyatdan qochish maydonidir”-deydi u. Asqar mana shu ikki qutb orasida qoladi. Uning ichidagi “qishloqi soddalik” va “shaharona erkinlikka intilish” hissi doimiy kurashda bo‘ladi. Masalan, asardagi bazmlar, kechki sayrlar va bemaqsad vaqt o‘tkazish sahnalarida Asqarning ikkilanishlari juda aniq ko‘rsatilgan. U bir tomondan o‘zini zamonaviy ko‘rsatishni istasa, ikkinchi tomondan vijdon azobi — otasining peshona teri bilan yuborgan pullari va onasining umidvor nigohlari uni to‘xtatib turadi.⁴

Asardagi ayol obrazlari va ilk muhabbat mavzusi ham alohida e‘tiborga loyiq. O‘n sakkiz yoshda sevgi — bu dunyodagi eng muhim tuyg‘u kabi tuyuladi. Asqarning qizlar bilan bo‘lgan muloqoti, uning ko‘ngil qo‘yishi va bu yo‘ldagi xomxayollari yozuvchi tomonidan psixologik jihatdan chuqur tahlil qilingan. Bu tuyg‘u Asqarni goh osmonlarga olib chiqadi, goh yerga uradi. Muhabbat sababli u darslarini unutadi, vaqtini behuda sarflaydi va natijada hayotning “tarsakisi”ga duch keladi. Shukur Xolmirzayev bu orqali yoshlikdagi his-tuyg‘ularning naqadar aldamchi va o‘tkinchi bo‘lishi mumkinligini uqtiradi. Shuningdek, asarda kattalar va yoshlar o‘rtasidagi munosabatlar ham o‘z aksini topgan. Asqarning ota-onasi bilan bo‘lgan voqea bo‘lsa-da, ularning xatlari yoki

³ Adabiy-tanqidiy maqolalar (masalan, Shukur Xolmirzayev ijodiga bag‘ishlangan respublika ilmiy jurnallari)

⁴ **Rahmon Qo‘chqor.** "Shukur Xolmirzayev olami". (Adibning ijodi va qahramonlari tahliliga oid maqolalar to‘plami).

xayolidagi siymolari qahramonni tiyib turuvchi asosiy kuchdir. ⁵Poytaxtning yaltiroq chiroqlari va jozibali hayoti Asqarni o'z domiga tortmoqchi bo'lganida, aynan mana shu qadriyatlar zanjiri uni butunlay yiqilishdan asrab qoladi. Biroq, Asqar baribir xato qiladi. Uning xatolari — bu uning tajribasizligi mevasi. U imtihonlardan yiqilishi yoki qandaydir yomon vaziyatlarga tushib qolishi - bularning barchasi “o'n sakkiz yosh” degan ulkan imtihonning savollaridir. Asqar obrazi orqali muallif yana bir muhim haqiqatni ochadi: inson o'z xatosini tan olmaguncha ulg'aymaydi. Asqar asar davomida bir necha bor o'zini oqlashga harakat qiladi, aybni sharoitga yoki boshqalarga ag'darmoqchi bo'ladi. Ammo vaqt o'tishi bilan u anglaydiki, uning taqdiri faqat o'z qo'lida. Bu anglash esa og'riqli jarayondir. Shukur Xolmirzayevning ushbu asari o'zbek adabiyoti xazinasida aynan mana shu “ruhiy uyg'onish” tasviri bilan qadrlidir. Yosh kitobxon Asqarning sarguzashtlarini o'qir ekan, beixtiyor o'zining hayotidagi o'xshash vaziyatlarni eslaydi va xulosa chiqaradi.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, ushbu asar bugungi yoshlar uchun ma'naviy yo'lchi vazifasini o'taydi. Asqar obrazi har bir yigit-qizni erkinlikni mas'uliyat bilan bog'lashga o'rgatadi. Zero, haqiqiy ulg'ayish — o'z xatolarini tan olish va ulardan xulosa chiqarishdir. Men tengdoshlarimga shuni tavsiya qilaman: bu asarni hayot ko'zgusi sifatida o'qing. Sizlarga shuni maslahat beramanki, 18 yoshning oltin damlarini bemaqsad ishlarga emas, balki ilm va kamolotga sarflang. Unutmang, bugun tashlagan har bir qadamingiz ertangi taqdiringiz poydevoridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. **Shukur Xolmirzayev** – «O'n sakkizga kirmagan kim bor» (Qissa va hikoyalar) – Toshkent: «Yangi asr avlodi», 2017.
2. **Shukur Xolmirzayev** – «Tanlangan asarlar» (jildliklari).
3. Adabiy-tanqidiy maqolalar (masalan, Shukur Xolmirzayev ijodiga bag'ishlangan respublika ilmiy jurnallari)
4. **Rahmon Qo'chqor**. "Shukur Xolmirzayev olami". (Adibning ijodi va qahramonlari tahliliga oid maqolalar to'plami).

⁵ **Ziyouz.com** yoki **Noshir.uz** kabi elektron kutubxonalar — Shukur Xolmirzayevning hayoti va ijodiy yo'liga oid ma'lumotlar.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.94/2025, SJIF 2024 = 5.444

Том 4, Выпуск 04, Апрель

5. **Ziyouz.com** yoki **Noshir.uz** kabi elektron kutubxonalar — Shukur Xolmirzayevning hayoti va ijodiy yo‘liga oid ma’lumotlar.

